

UZDAJ SE U SE...

Željko Rohatinski
www.macropuls.hr

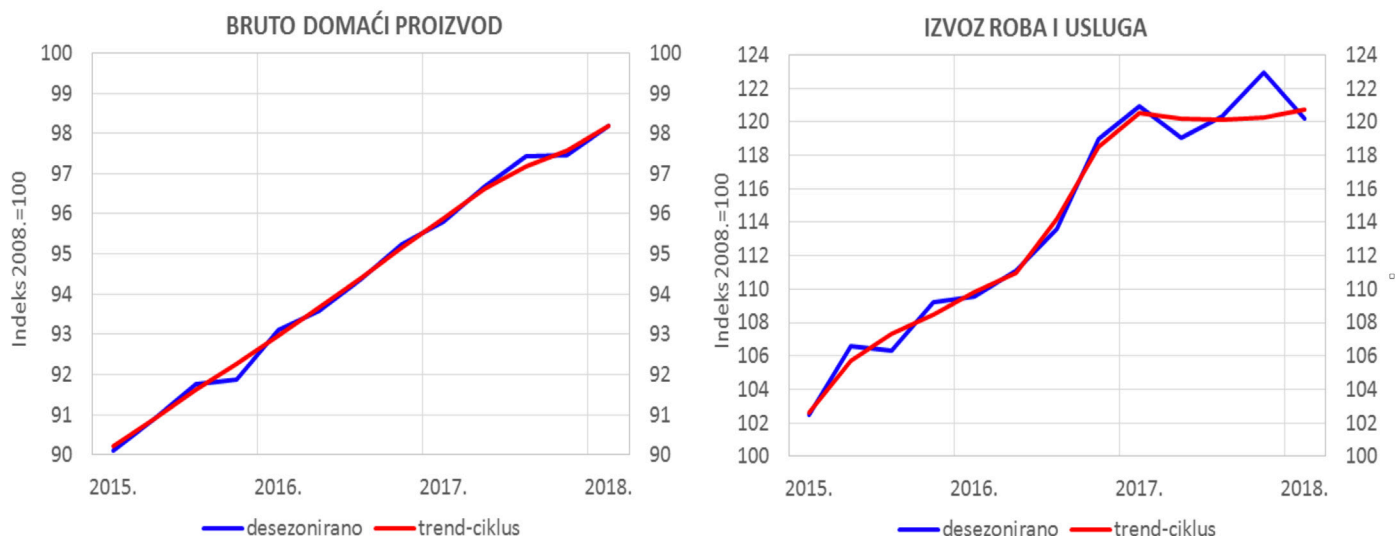
Brexit, jačanje američkog protekcionizma i kineska reakcija na njega, izlazak SAD-a iz nuklearnog sporazuma s Iranom, zaoštreni odnosi s Rusijom, nesigurnost na tržištu nafte, francusko-njemačko nesuglasje oko reformi euro zone, uzlet populizma, ekspanzivne politike jačanja geopolitičkog utjecaja Rusije, Kine pa i Turske, najznačajniji su činitelji koji utječu na aktualno i buduće profiliranje i pozicioniranje EU-a u svjetskim okvirima te na njezine unutarnje odnose. Izravni su to izazovi za funkcionalnost EU-a, njenu unutarnju koheziju i sposobnosti institucija da se odupru eksternim šokovima i harmoniziraju tokove na zajedničkom tržištu. U takvim nadolazećim i dugoročnije determiniranim uvjetima, kratkoročne tendencije ekonomskih kretanja u EU i euro zoni podložne su oscilacijama unutar okvira relativno niskog rasta u odnosu na performanse drugih vodećih aktera (konkurenata) na globalnom tržištu. Tako, nakon ubrzanja prosječne kvartalne stope rasta BDP-a (na godišnjoj razini) s 2,0% u 2016. na 2,4% u 2017., početkom ove godine rast BDP-a usporava s tendencijom nastavka tog trenda i u naredne dvije godine. Na 1,9% u 2019. i 1,7% u 2020. godini (prema projekciji ESB-a).

To se prvenstveno objašnjava „neutralizacijom“ – od strane aktualnih zbivanja i na njima zasnovanim očekivanjima – povoljnog djelovanja pretežno „one off“ činitelja koji su sredinom prošle godine doveli do akceleracije kvartalne stope rasta na 2,8%, zatim nedostatnošću investicija potrebnih za održavanje viših stopa rasta u najrazvijenijim zemljama, aprecijacijom tečaja eura u odnosu na košaricu drugih valuta (za 7%), kao i smanjenjem mjesečnog iznosa otkupa vrijednosnih papira od strane Europske središnje banke (s inicijalnih 80 mlrd. eura na 30 mlrd. eura u 2018.).

Sve se to direktno ili indirektno odražava i na modalitete funkcioniranja hrvatskog gospodarstva, i to prenošenjem učinaka djelovanja globalnih činitelja na uvjete poslovanja s najvećim ekonomskim partnerima u EU i regiji, što dodatno potencira vlastite probleme u realnom sektoru. Od krize u i oko Agrokora do teškoća u poslovanju industrije nafte, petrokemije, brodogradnje i drugih grana koje imaju veći udio u strukturi ukupne industrijske proizvodnje i zbog kojih ona poprima „go-stop“ obilježja. Zato se, uvažavajući sve druge razlike, osnovne tendencije u agregatnom kretanju hrvatske ekonomije u osnovi podudaraju s tendencijama na razini cijele EU, što pak znači njeno zaostajanje u odnosu na veličinom i razvijenošću relativno usporedive ekonomije koje uspijevaju održavati znatno više stope rasta od prosječnih. Ne samo u smislu razine BDP-a, već i ostalih ekonomskih, tehnoloških i socijalnih pokazatelja.

“Brexit, jačanje američkog protekcionizma i kineska reakcija na njega, izlazak SAD-a iz nuklearnog sporazuma s Iranom, zaoštreni odnosi s Rusijom, nesigurnost na tržištu nafte, francusko-njemačko nesuglasje oko reformi euro zone, uzlet populizma, ekspanzivne politike jačanja geopolitičkog utjecaja Rusije, Kine pa i Turske, najznačajniji su činitelji koji utječu na aktualno i buduće profiliranje i pozicioniranje EU-a u svjetskim okvirima te na njezine unutarnje odnose.”

“Sve se to direktno ili indirektno odražava i na modalitete funkcioniranja hrvatskog gospodarstva, i to prenošenjem učinaka djelovanja globalnih činitelja na uvjete poslovanja s najvećim ekonomskim partnerima u EU i regiji, što dodatno potencira vlastite probleme u realnom sektoru.”



Slika 1. Recentno usporavanje gospodarskog rasta i dinamika izvoza

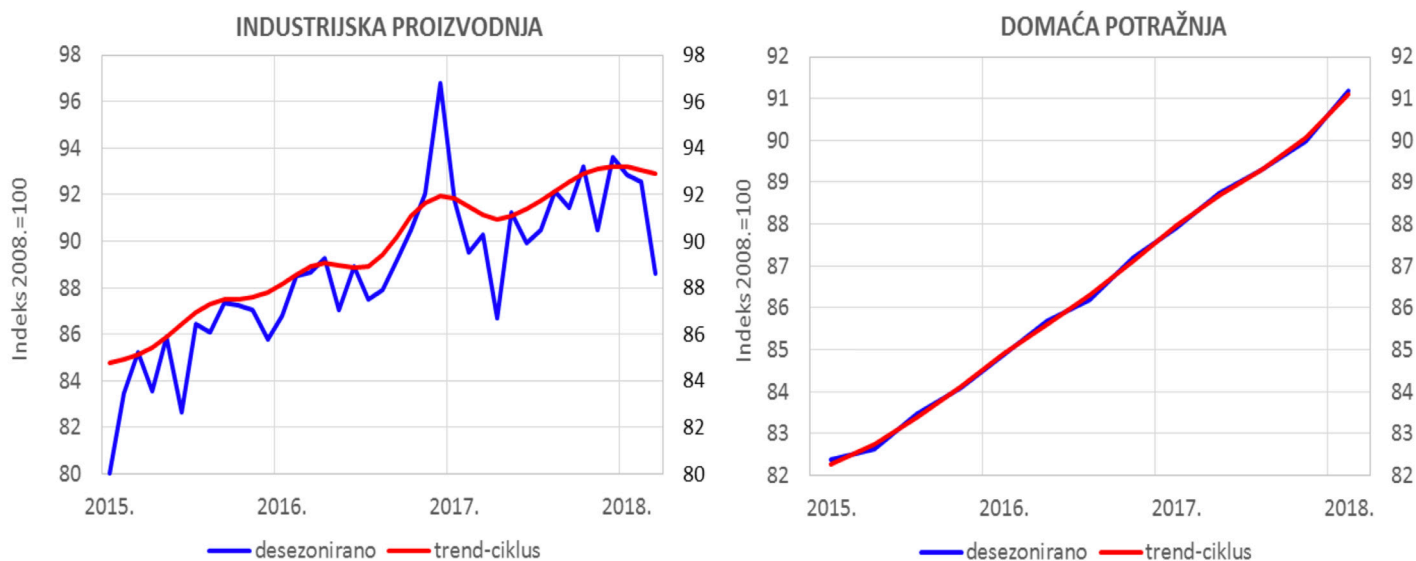
IZVORI: DZS

Nakon vrha turističke sezone koja je podigla godišnju stopu rasta BDP-a u Hrvatskoj u trećem kvartalu 2017. godine na 3,4%, sezonskim smanjenjem udjela turizma u strukturi tog agregata i povećanjem udjela manje propulzivnih djelatnosti, stopa godišnjeg rasta BDP-a smanjila se na 2,2% u četvrtom kvartalu prošle, te na 2,5% u prvom kvartalu ove godine (Slika 1., lijevo). To formira blago usporavajuću tendenciju tekućeg rasta hrvatskog gospodarstva, uz čiji bi nastavak BDP u cijeloj 2018. godini trebao porasti za 2,4% (u usporedbi s rastom od 2,9% ostvarenim u 2017.).

Njegovu ključnu komponentu i dalje predstavlja izvoz roba i usluga, ali on nije dinamički i sadržajno homogen te je u prvom kvartalu 2018. za 0,5% manji od prošlogodišnjeg (Slika 1., desno). To je, prije svega, odraz nestabilnosti kretanja i odnosa unutar industrijske proizvodnje (Slika 2., lijevo), gdje se kapitalno intenzivne grane prerađivačke industrije koje su imale, i još uvijek imaju, značajan udio u robnom izvozu suočavaju s financijskim i tehnološkim problemima koji narušavaju kontinuitet njihovog poslovanja. Istodobno, „tradicionalne“ grane temeljene na domaćim prirodnim resursima (primjerice prehrambena i drvna industrija) zajedno s fleksibilnijim i pretežno izvozno orijentiranim proizvodnjama u različitim područjima malog i srednjeg poduzetništva nemaju (još uvijek) dovoljan ponder ili značaj da bi održavale postojanost rasta proizvodnje i izvoza cijelog sektora industrije. Njihova aktualna uloga značajnija je u sferi zapošljavanja gdje su te aktivnosti pridonijele zaustavljanju tendencija pada i postupnom rastu ukupne zaposlenosti (godišnja stopa rasta u prvom kvartalu 2018. od 2,4%). To je suštinski strukturni problem realnog sektora hrvatskog gospodarstva koji traži konzistentan skup aktivnosti i mjera ekonomske politike u sferi ekonomije ponude.

“Stopa godišnjeg rasta BDP-a smanjila se na 2,2% u četvrtom kvartalu prošle, te na 2,5% u prvom kvartalu ove godine što formira blago usporavajuću tendenciju tekućeg rasta hrvatskog gospodarstva, uz čiji bi nastavak BDP u cijeloj 2018. godini trebao porasti za 2,4%.”

“Ključnu komponentu hrvatskog BDP-a i dalje predstavlja izvoz roba i usluga, ali on nije dinamički i sadržajno homogen te je u prvom kvartalu 2018. za 0,5% manji od prošlogodišnjeg što je odraz nestabilnosti kretanja i odnosa unutar industrijske proizvodnje.”



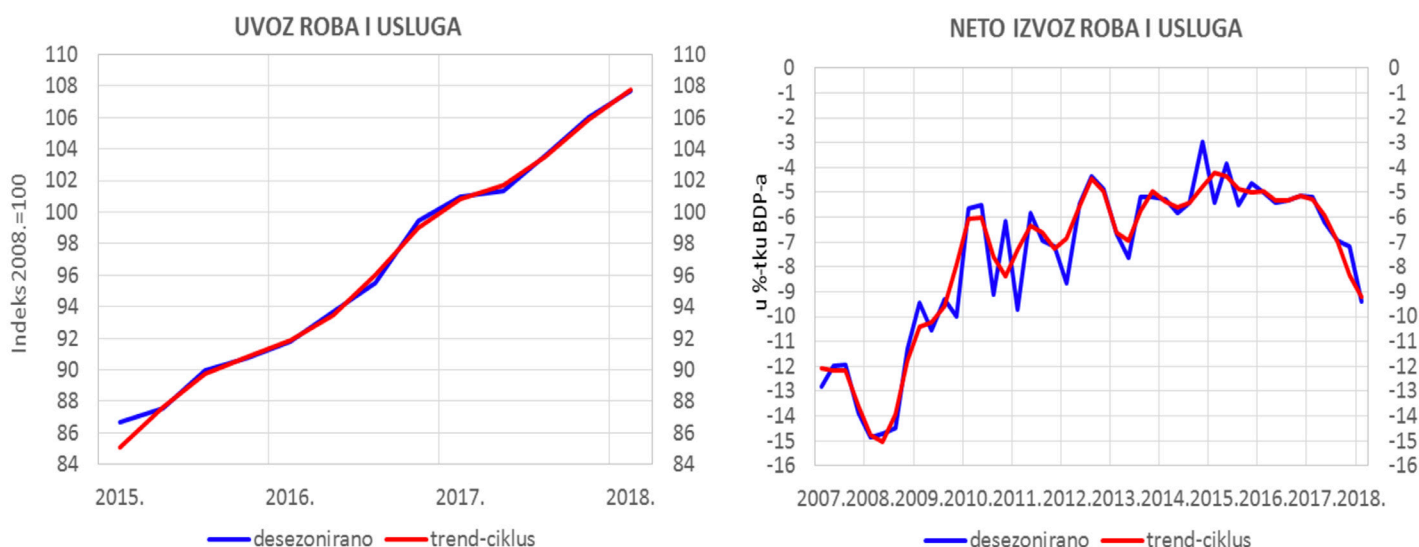
Slika 2. Nestabilnost kretanja industrijske proizvodnje uz postojan rast domaće potražnje

IZVORI: DZS

Usporedo s takvim tendencijama kretanja izvoza roba i usluga, domaća potražnja zadržava relativno stabilnu tendenciju rasta i u prvom kvartalu 2018. bila je za 3,6% veća od prošlogodišnje (Slika 2., desno). Nju dominantno određuje rast potrošnje kućanstava (za 3,9%), dodatno alimentiran povećanjem raspoloživog dohotka stanovništva po osnovi neto transfera dohodaka iz inozemstva i rasta prosječne realne neto plaće (za 3,4%) – što je uglavnom kolateralni učinak promjena odnosa na tržištu rada (odlazak u emigraciju, deficitarnost ponude pojedinih vrsta zanimanja) – te povoljnijih uvjeta kupovine motornih vozila koji su, praćeni kreditnom aktivnošću banaka, povećali taj segment potražnje (za oko 5,7%). To je dinamiziralo ukupan promet u trgovini na malo (godišnji rast od 4,1%), ali i ukupan uvoz roba i usluga (za 5,5%) (Slika 3., lijevo), što u kombinaciji s padom izvoza rezultira povećanjem deficita u razmjeni s inozemstvom sa desezonirane razine od 5,3% BDP-a u prvom kvartalu prošle na 9,2% u istom razdoblju ove godine (Slika 3, desno). On je kompenziran neto priljevom primarnih i sekundarnih dohodaka tako da je saldo tekućih transakcija bilance plaćanja i dalje održiv, ali je i snažan indikator osjetljivosti razmjene s inozemstvom na promjene u sklonosti potrošnji te, još važnije, na sposobnost domaće proizvodnje da zadrži kontinuitet povećanja izvoza.

U tom smislu, pozitivan je nastavak tendencije rasta investicija u fiksni kapital (3,6%), ali je njihova razina još uvijek za 20 % niža nego na vrhuncu investicijskog ciklusa i, bez obzira na izmijenjenu strukturu ulaganja, nedovoljna da bi jače potakla modernizaciju, zapošljavanje i tehnološku konkurentnost domaće proizvodnje. Posebno u kontekstu ukupnog stanja na tržištu EU.

“Domaća potražnja zadržava relativno stabilnu tendenciju rasta, ponajprije pod utjecajem rasta potrošnje kućanstava koji je dodatno alimentiran povećanjem raspoloživog dohotka stanovništva po osnovi neto transfera dohodaka iz inozemstva i rasta prosječne realne neto plaće – što je uglavnom kolateralni učinak promjena odnosa na tržištu rada (odlazak u emigraciju, deficitarnost ponude pojedinih vrsta zanimanja).“



Slika 3. Dinamiziranje uvoza i povećanje deficita neto razmjene roba i usluga

IZVORI: DZS

Sagledaju li se navedena obilježja ekonomskih kretanja u Hrvatskoj s aspekta načina funkcioniranja tog marginalnog dijela (1%) spororastućeg zajedničkog tržišta, ona su u osnovi determinirana sučeljavanjem „općih“ preferencija i „lokalnih“ resursa koje globalna tržišta roba, rada i kapitala usmjeravaju prema realizaciji svojih preferencija. Ako, kada i koliko ta tržišta prepoznaju konkurentnost lokalnih resursa ili ih promoviraju iz drugih razloga, uz uvjet da to nije u suprotnosti s interesima glavnih aktera na zajedničkom tržištu. U takvom okruženju, a s obzirom na aktualne probleme u EU, očekivanja da će u neposredno nadolazećem razdoblju sinergija zajedničkog tržišta predstavljati snažnu „lokomotivu“ ekonomskog razvoja Hrvatske nisu realna. Isto tako, nije dovoljno ni ostvarivanje dinamike ekonomskog rasta hrvatskog gospodarstva na razini prosječnog, imajući na umu nizak postojeći stupanj naše razvijenosti (za 40% manji od prosjeka EU). Iz tog razloga brži rast i razvoj hrvatske ekonomije podrazumijeva koncipiranje i provođenje vlastite politike usmjeravanja, podrške i financiranja investicijske aktivnosti u zemlji, kako bi se temeljem toga uspješnije koristili i mehanizmi kohezije na zajedničkom tržištu, a ne tek slijedile njegove selektivne intencije.

Pored toga, relativno visoka i već prisutna saturacija pojedinih segmenata tog tržišta jasno upućuje i na potrebu snažnog bilateralnog jačanja ekonomskih odnosa sa subjektima izvan EU koji su sada svedeni na minimum (u strukturi robnog izvoza Hrvatske u 2017. godini udio izvoza u Rusiju iznosi samo 1,3%, a u Kinu 0,8%) iz razloga koji pretežno nisu tržišnog karaktera, a diferencirano se odražavaju na ekonomije pojedinih zemalja.

“Očekivanja da će u neposredno nadolazećem razdoblju sinergija zajedničkog tržišta predstavljati snažnu „lokomotivu“ ekonomskog razvoja Hrvatske nisu realna.“

“Nije dovoljno ni ostvarivanje dinamike ekonomskog rasta hrvatskog gospodarstva na razini prosječnog, imajući na umu nizak postojeći stupanj naše razvijenosti.“



Naravno, da to nije samo ekonomsko pitanje i da može imati određene političke implikacije, ali i nedavni posjeti njemačke kancelarke Kiri te francuskog predsjednika Macrona ukazuju na važnost koja se pridaje unapređenju ekonomskih odnosa s tim i drugim državama. Posebno u kontekstu cjeline geopolitičkih odnosa u svijetu te ograničenog manevarskog prostora za brži i ravnomjerniji ekonomski rast u EU. Logično je pretpostaviti da to, barem načelno, vrijedi i za Hrvatsku.

“Nužno je snažno ojačati bilateralne ekonomske odnosa sa subjektima izvan EU. Nedavni posjeti njemačke kancelarke Kiri te francuskog predsjednika Macrona ukazuju na važnost koja se pridaje unapređenju ekonomskih odnosa s tim i drugim državama. Posebno u kontekstu cjeline geopolitičkih odnosa u svijetu te ograničenog manevarskog prostora za brži i ravnomjerniji ekonomski rast u EU. Logično je pretpostaviti da to, barem načelno, vrijedi i za Hrvatsku.”

Zagreb, 09.06.2018
Broj 08

Željko Rohatinski
www.macropuls.hr

MACROPULS
